

TUOMAS HUUMO & NOBUFUMI INABA
TURKU TURKU

Syntyivätkö itämerensuomalaiset ulkopaikallissijat sekreetiosta?

1. Johdanto¹

Aiemmin kielihistorian vakiintuneena opinkappaleena tunnetun käsityksen mukaan itämerensuomalaisten kielten ulkopaikallissijojen päätteet, suomes-
sa siis adessiivin *-lla*, allatiivin *-lle^x* ja ablatiivin *-ltA*, ovat syntyneet *-l(A)*-
aineksisen lokaalijohtimen (esim. *pappila*, *appela*) ja vanhojen paikallissija-
päätteiden yhdistelmästä (esim. Hakulinen 1979: 104–105). Tämän **johdin-**
teorian on hiljattain haastanut uusi **affiksaatioteoria**, kun Aikio ja Ylikoski
(2016) ovat perusteellisesti argumentoiden esittäneet, että ulkopaikallis-
sijojen lähtökohtana on *ül*-vartaloisten postpositioiden (suomen *yllä*, *yltä*,
ylle) affiksoituminen. Tuoreessa uralistiikan käsikirjassa Aikio (2022: 14) esit-
tää affiksaatioteorian jo tosiasiassa eikä edes mainitse vanhaa johdinteoriaa.
Toisessa uudessa kokoomateoksessa Grünthal (2023a: 445) luonnehtii ulko-
paikallissijapäätteitä seuraavasti: “[...] the exterior local cases are also histor-
ically bimorphemic (although synchronically, they are monomorphemic),
sharing the suffix element **-l*.”

Tässä kirjoituksessa esittelemme kolmannen ulkopaikallissijojen
syntyä koskevan teorian, **sekreetioteorian**, jonka tietääksemme on ensim-
mäisenä tiiviisti luonnostellut Leino (1990: 138–139, alav. 12; sekreetiosta

1. Kiitämme professori Rogier Bloklandia sekä SUST:n kahta nimetöntä arvioitsi-
jaa arvokkaasta palautteesta artikkelimme käsikirjoitusversioon. Tätä tutkimusta on
rahoittanut Suomen Akatemia (hankenumero 348899).

typologisesti ks. Haspelmath 1995). Sekreetioteorian mukaan ulkopaikallissijojen päätteille yhteinen *-l*-aines on syntynyt lohkeamalla eräistä vartaloista. Kuten Leino (mp.) mainitsee, sekreetion todennäköisiin lähtökohtiin kuuluu jo mainittu adpositiovartalo *ül-*. Muutoksessa vartaloon kuulunut *-l* on liittynyt yhteen vanhojen paikallissijojen päätteiden kanssa (esimerkiksi *ül*-vartalon lokatiivimuoto *ül-nä* on tuottanut adessiivipäätteen (*ü*)-*lnä* > *-llA*). Vanhassa *-lA*-johdinteoriassa on tietysti myös kyse sekreetiosta siinä mielessä, että johtimen ajatellaan irronneen vartalosta osaksi sijapäätettä. Sekreetioteorian erottaa johdinteoriasta kuitenkin se näkemys, ettei lohjenneelle *-l*-ainekselle itselleen tarvitse olettaa lokaalista merkitystä, vaan uusien sijapäätteiden lokaalisuus juontuu niihin sisältyvistä vanhoista paikallissijapäätteistä. Affiksaatioteoriasta sekreetioteoria eroaa siinä, ettei se perustu affiksoitumiseen vaan muotojen analogiaan.

Sekreetio on kielen muutoksessa yleinen kehitys, jolle löytyy paralleleja sekä suomalais-ugrilaisista kielistä että muualta (Haspelmath 1995). Suomesta tuttuja esimerkkejä ovat *-seen*-illatiivi (*-nen*-vartaloiden mallista), lounaimurteiden *-si*-imperfekti (*sanosin*, *istusin*) ja itämurteiden *-lOi*-monikko (*tyttölöitä*). Näissä kaikissa alun perin vartaloon kuulunut aines on analogisesti lohjennut osaksi päätettä. Lohjenneella aineksella itsellään ei ole ollut merkitystehtävää, joka olisi vaikuttanut päätteen funktioon, vaan uudistuneen päätteen funktio on pysynyt entisellään (illatiivisuus, imperfektisyys ja monikollisuus). Nähdäksemme sekreetioteoria on niin äänteellisesti, semanttisesti kuin ajoitusten kannaltakin uskottavampi kuin kumpikaan kahdesta vaihtoehdostaan.

2. Johdinteoria ja affiksaatioteoria

Johdinteorian mukainen käsitys ulkopaikallissijojen synnystä juontuu Budenzilta (1886), jonka näkemykseen Setälä (1890) epäröiden yhtyi (oppihistoriasta ks. Aikio & Ylikoski 2016). Teorian mukaan ulkopaikallissijojen päätteille yhteisen *l*-aineksen lähtökohtana olivat lokaaliset johdokset (kuten *pappila* ja *appela*), joiden *-l(A)*-johtimen perään liittyi vanhoja paikallissijojen päätteitä. Nämä olivat adessiivin tapauksessa vanha lokatiivi *-nA*, josta itsestään myöhemmin kehittyi essiivi, ablatiivin tapauksessa vanha separatiivi *-tA* (> nykyinen partitiivi) ja allatiivin tapauksessa vanha latiivi *-n*, joka sellaisenaan ei enää esiinny produktiivisena sijana.

Päätteissä tapahtui sittemmin muitakin äännekehityksiä. Ensinnäkin niistä katosi lokaalijohdinten *A*-aines, minkä selittämättä jäämistä Aikio ja Ylikoski (2016) pitävät johdinteorian yhtenä heikkoutena. Tähän voi kuitenkin huomauttaa, että kato ei välttämättä perustu varsinaiseen äänteelliseen muutokseen vaan konsonanttivartaloitaivutukseen; Hakulisen (1979: 130) mukaan

on mahdollista, että *-l(A)*-johdoksilla on ollut konsonanttivartalo. Tämä taas on saatettu ottaa käyttöön eräiden (mm. Leinin 1990 mainitsemien) kivettyneiden adverbien mallin perusteella. Nimenomaan essiivin (< lokatiivin) ja partitiivin (< separatiivin) osalta konsonanttivartalotaivutus on ollut hallitseva myös vanhassa kirjasuomessa (essiivejä esim. *lesne* ~ *lesse*, *ioutilasna* ~ *ioutilassa*; partitiivissa konsonanttivartalot elävät edelleen: *lasta*, *kieltä*, *vettä*).

Johdinteoria esittää myös, että kehittyvässä adessiivin päätteessä tapahtui assimilaatio (*-lnA* > *-llA*), kun taas allatiiviksi kehittyneessä päätteessä tapahtui analoginen geminaatio adessiivin mallin mukaan sekä loppu-*n*:n heikentyminen rajageminaatioksi (*-len* > *-llen* > *-lle**). Ulkopaikallissijojen päätteistä läpinäkyvin on ablatiivin *-ltA*, jossa yhä erottuvat *l*-aines ja sitä seuraava vanha separatiivin päätte.

Aikio ja Ylikoski (2016: 71–74) esittävät etenkin semantiikkaan pohjautuvaa kritiikkiä johdinhypoteesia vastaan. Heidän mukaansa ei ole selvää, miten lokaalijohtimen ja vanhan paikallissijapäätteen yhdistymisestä olisi kehittynyt ulkopaikallissijojen alkuperäinen ja ensisijainen ’päällä’-merkitys (*pöydällä*, *katolla*). Oma affiksaatioteoriaansa Aikio ja Ylikoski (2016) perustelevat tästä lähtökohdasta. He tarkastelevat, miten ’päällä’-merkitystä ilmaistaan eräissä sukukielissä, erityisesti saamen kielissä. He toteavat, että merkityksen tyyppillisiin ilmaisukeino pohjoissaamassa ovat *al*-vartaloiset postpositiot, jotka vastaavat etymologisesti suomen *yllä*, *yltä*, *ylle* -sarjaa. Tältä pohjalta he esittävät, että ulkopaikallissijapäätteiden lähtökohtana olisi ollut *ül*-vartaloisen postpositiosarjan affiksoituminen. Aikion ja Ylikosken (2016) luonnosteleva kehityskulku on tiivistettynä heidän esittämässään asetelmassa 1.

Pre-Finnic:	<i>*talja-n ülnä</i>	<i>*talja-n ültä</i>	<i>*talja-n üli-ŋ</i>
1) loss of *ü	<i>(*taljanlnä)</i>	<i>(*taljanltä)</i>	<i>*taljanlen</i>
2) loss of *-n-	<i>*taljalnä</i>	<i>*taljaltä</i>	<i>*taljanlen</i>
3) vowel harmony	<i>*taljalla</i>	<i>*taljalta</i>	<i>*taljallen</i>

Asetelma 1: Ulkopaikallissijapäätteiden synty affiksaatioteorian (Aikio ja Ylikoski 2016: 100) mukaan

Varhaiskantasuomalaisista postpositiorakenteista (asetelman 1 ylin rivi) olisivat kehittyneet kolmen vaiheen kautta myöhäiskantasuomen ulkopaikallissijapäätteet. Ensimmäisen välivaiheen (numeroitu rivi 1), jossa postposition alkuasemaisen *ü*-äänteen kato tuottaa käytännössä mahdottomia konsonanttiyhdistelmiä (*-nlŋ-*, *-nlt-*), Aikio ja Ylikoski (2016: 101) itse toteavat lähinnä teoreettiseksi. Toisessa vaiheessa katoaa adpositiorakenteen täydennyksenä toimineen genetiivimuodon loppu-*n*. Käytännön ääntämisen kannalta siirtymän olisi pitänyt tosiasiaassa hyppäyksellisesti edetä suoraan alkuvaiheesta asetelman kolmannelle riville (numeroitu rivi 2) ainakin adessiivin ja ablatiivin osalta.

Todistusaineistona Aikio ja Ylikoski (2016) esittävät kaksisuuntaisen käännösvertailun suomen ja pohjoissaamen välillä. He osoittavat, että pohjoissaamen *al*-vartaloiset postpositiot käännetään suomeksi useimmiten ulkopaikallissijoilla, ja toisaalta, että pohjoissaameen *al*-postpositioilla käännetyin ilmauksen lähtökohtana on suomessa useimmin ollut ulkopaikallissijamuoto. Edellä sanotusta voi huomata, että tarkastelun rajaus perustuu aina pohjoissaamen edustukseen. Silloinkaan, kun tarkastellaan käännössuuntaa suomi > pohjoissaame, aineistoon ei ole otettu kaikkia (edes merkitykseltään spatiaalisia) suomen ulkopaikallissijamuotojen esiintymiä, vaan ainoastaan ne, jotka on käännetty *al*-postpositioilla. Näin suomen ulkopaikallissijojen muiden tehtävien kirjo käännösvastineineen jää huomiotta.

Aikio ja Ylikoski (2016) toteavat myös, että *ül*-vartaloiset postpositiot ovat huvenneet itämerensuomalaisista kielistä: esimerkiksi vanhassa kirjasuomessa ei ole *ül*-vartaloisten postpositioiden (*yllä*, *yltä*, *yлле*) esiintymiä, vaan ainoastaan adverbikäyttöjä. Tämä johtuu heidän mukaansa siitä, että *ül*-postpositiot olivat tuolloin jo affiksoituneet ulkopaikallissijapäätteiksi. On toisaalta mahdollista, että *ül*-adpositioiden väistymisen on aiheuttanut muiden adpositioiden ekspansio (etenkin *pää*-vartaloisen sarjan: *päällä*, *päältä*, *päälle*), jossa nämä ovat tulleet ilmaisemaan samoja merkityksiä, joita saamessa ilmaistaan *al*-adpositioilla. Itämerensuomessa adpositiosarjat yleensä kieliopillistuvat ja syrjäyttävät toisiaan varsin nopeasti (kokonaisuusityksenä ks. Grünthal 2003).

Aikio ja Ylikoski (2016: 104) mainitsevat hypoteesinsa tueksi myös sellaiset liivissä esiintyvät kivettyneet, ruumiinosannimiin perustuvat muodot kuin *sälganžöl* 'selällään', jotka tuntuvat hyvin sopivan affiksoitumishypoteesiin: **sälkä-nsä-llä* << **sälkä-n-sä ül-nä*. Tämäntapaiset *l*-loppuiset muodot kuitenkin puuttuvat muista itämerensuomalaisista kielistä, joten ne saattavat olla myöhäsyntyisiä.

3. Affiksaatioteorian kritiikkiä

Esitämme tässä jaksossa kriittisiä huomioita erityisesti affiksaatioteoriasta. Vanhaa johdinteoriana ovat perusteellisesti kritisoineet jo Aikio ja Ylikoski (2016) itse, ja heidän kritiikkiään on lyhyesti selostettu edellä.

Johdinteoriana kritisoidessaan Aikio ja Ylikoski (2016) eivät esitä varsinaisia perusteluja sille, miksi juuri 'päällä' olisi katsottava ulkopaikallissijojen ensisijaiseksi ja alkuperäiseksi merkitykseksi. Ulkopaikallissijat tunnetusti ilmaisevat koko itämerensuomessa myös erilaisia 'luona'-tyyppisiä merkityksiä, sekä vielä väljemmin jonkinlaisella alueella sijaitsemista (esim. *torilla*, *maalla*, *vesillä*, *seudulla*, *tienoilla*). Alhoniemi (1979: 93) on todennut, että 'päällä'-tyyppistä

merkitystä ulkopaikallissijat ilmaisevat lähinnä silloin, kun tarkoitteeseen liittyy päällyspinta (esim. *pöydällä, jakkaralla, katolla*). Muissa tapauksissa ne tulki-taan pikemminkin 'luona'-tyyppisesti (*kaivolla, koululla, asemalla, saunalla*).

Myöskään ulkopaikallissijojen spatiaalisten merkitysten jakauma nykykielisissä aineistoissa ei kerro, mikä voisi olla sijojen ensisijainen (synkro-nisesti yleisin) merkitystehtävä. Suomen ja viron adessiivia konseptuaalisen semantiikan kehityksessä tutkineen Laaksosen (2000: 37) kaunokirjallises-sa aineistossa adessiivin 'luona'-merkitys (merkitysryhmät AT ja AT NEAR) on suomessa jonkin verran yleisempi kuin 'päällä' (ON) -merkitysryhmä (n. 55 % vs. 40 % suomenkielisen aineiston spatiaalisista esiintymistä). Virossa jakauma on tasaisempi (AT + AT NEAR yht. n. 46 %, ON 45 %).² Frekvenssil-tään 'luona'-tyyppinen ja 'päällä'-tyyppinen merkitys ovat siis ainakin nyky-suomessa ja nykyvirossa suunnilleen yhtä yleisiä.

Jos tarkastellaan ulkopaikallissijojen muita kuin spatiaalisia merkityk-siä (suomessa habitiivisuus, aika, olotila ja adessiivin osalta myös väline), huo-mataan, että vain välineen merkitys on toisinaan johdettavissa 'päällä'-mer-kityksestä (esim. *tulla hevosella* 'hevosen päällä ratsastaen' > 'hevosta kulku-välineenä käyttäen'). Sitä vastoin habitiivisuus, joka Laaksosen (2000) aineis-tossa on viron adessiivin yleisin merkitystehtävä (40 % kaikista tapauksista, suomessa 20 %) on luontevampaa ajatella 'luona'-merkityksestä juontuvaksi. Tuloksena on lokaalistryypinen omistusrakenne, jossa omistettava kuvaan-nollisesti sijaitsee omistajan luona (vrt. Heine 1996). Myös useissa ilmeisen vanhoissa ulkopaikallissijaisissa olotilanilmauksissa (ks. Onikki-Rantajääs-kö 2001) spatiaaliseksi lähtömerkitykseksi sopii pikemminkin 'luona', 'pii-rissä' tai 'alalla' kuin 'päällä'. On aivan mahdollista, että sekä 'luona'- että 'päällä'-tyyppiset merkitykset ovat alusta pitäen olleet keskeisiä ulkopaikallis-sijojen spatiaalisessa semantiikassa.

Kaikkiaan Laaksosen (2000) aineistossa spatiaaliset tapaukset muo-dostavat vain noin neljänneksen (suomi 27 %, viro 23 %) adessiivin kaikista käytöistä siitä huolimatta, että aineistosta on rajattu pois esimerkiksi kiteyty-neet adverbit ja adessiivimuotoiset infinitiivimuodot, jotka lisäisivät ei-spa-tiaalisten tapausten osuutta. Suomen allatiivia tutkinut Karrimaa (2011: 62) taas toteaa, että nykysuomen sanomalehtiaineistossa allatiivin esiintymis-tä ilmaisee spatiaalista merkitystä vain 17 %, kun sijan ylivoimaisesti yleisin tehtävä on ilmaista elollisiin tarkoitteisiin liittyviä suhteita (resipientti 26 %, benefaktiivi 19 %, kokija 5 %, yht. 50 %). Erilaiset olotilojen ja temporaalisten

2. On kuitenkin huomattava, että Laaksosen on luokittanut AT-ryhmään myös sel-laiset paikanilmaukset kuin *torilla, kadulla* jne., joissa voi nähdä ON-tyyppistä ('pääl-lä') merkitystä. Oli sijojen alkuperäisempi merkitys kumpi hyvänsä, juuri tällaiset ilmaukset ovat voineet toimia välittäjänä päämerkityksestä toiseen ('torin päällä' > 'torin alueella' tai toisin päin).

tehtävien määrät taas ovat allatiivilla selvästi pienempiä. Grünthalin (2003: 131–132) mukaan vepsän adessiivin ja ablatiivin esiintymistä vain alle 20 % on merkitykseltään spatiaalisia, ja molemmat ilmaisevat temporaalisia merkityksiä varsin taajaan (yli 20 % esiintymistä).

Jakaumasta näkee, että ulkopaikallissijat ovat kehittyneet moniin abstrakteihin tehtäviin. Olisiko suhteellisen nuori, ‘päällä’-merkityksisestä postpositiosta kieliopillistunut sijasarja ehtinyt omaksua näin monipuolisen kirjon kuvaannollisia tehtäviä? Lisäkysymyksiä herättää ulkopaikallissijapäätteiden esiintyminen monissa adpositioissa, joista ainakin eräät ovat ilmeisesti vanhoja: *päällä* (*päältä, päälle*), *edellä, sisällä, lähellä*. Affiksaatioteorian mukaan näidenkin taustalla olisi oltava ensin *ül*-kantaisen adposition kieliopillistuminen affiksiksi ja tästä syntyneen ulkopaikallissijapäätteen käyttö substantiivilausekkeessa, joka olisi sitten vuorostaan kieliopillistunut adpositioksi. Myös Aikio ja Ylikoski (2016: 131) mainitsevat kuitenkin sen vaihtoehdon, että tällaiset postpositiot eivät edustaisikaan *ül*-affiksaatiota vaan olisivat sittenkin kehittyneet erilaisista *l*-aineksen sisältäneistä johtimista, suunnilleen johdinhypoteesin olettamalla tavalla. Onko kuitenkin uskottavaa, että esimerkiksi muodoissa *päällä* ja *pöydällä* olisi aivan eri lähtökohdista kehittyneet, muodoltaan identtiset adessiivin päätteet?

Äänteelliseltä kannalta asetelmasta 1 voi huomata, että Aikion ja Ylikosken (2016) esittämä kehityskulku on paitsi epäsäännöllinen (minkä he itse toteavat) myös huomattavasti mutkikkaampi kuin heidän kritisoidunsa johdinteoria. Kehitykseen liittyy puhtaasti teoretisoituja välimuotoja ja äänneyhdistelmiä (*-nl-*, *-nlt-*). Ongelmallinen on myös *ül*-postpositioiden alku-*ü*:n oletettu kato affiksoitumisessa, koska äänne on ollut painollisessa asemassa. Aikion ja Ylikosken (2016: 101) kadolle esittämät paralleelit (esim. *vesi* > murt. *veš*) ovat luonteeltaan erilaisia, koska niissä kato tapahtuu sananloppuisessa, painottomassa asemassa.

4. Sekreetioteoria

Tässä jaksossa esittelemme sekreetioon perustuvan teorian *l*-sijojen synnystä. Teorian on tietääksemme ensimmäisenä, tiiviissä muodossa, esittänyt Leino (1990). Se on äänteellisesti yksinkertaisempi kuin kumpikaan edeltäjistään, ja nähdäksemme se on myös semanttisesti näitä uskottavampi. Teoria lähtee siitä, että ulkopaikallissijapäätteiden *l*-aines on lohjennut eräistä vanhoissa paikallissijoissa taivutetuista vartaloista, kun se on hahmotettu osaksi paikallissijapäätteitä. Kuten Leino (1990: 138–139, alaviite 12) on esittänyt, tällaisen lähtökohdan ovat saattaneet tarjota juuri postpositiot *al-na*, *al-ta*, *ül-nä*, *ül-tä* sekä demonstratiiviset proadverbit (alkujaan *-l(A)*-johdokset) *täkä-l-nä*, *sikä-l-nä*:

Here, internal reconstruction leads to the conclusion that precisely those C[ase]-predicates that profile vertical spatial relations, i.e., the *alla* and *yllä* sets of p-positions, may have strongly influenced the development of the *l*-cases. The restructuring *al-ta* > *a-lta*, *al-na* > *al-la* > *a-lla* led to the development of a new ending, which is parallel, for example, to the development in the adverbs *täällä* ‘here’ (< **täkäl-nä*) and *siellä* ‘there’ (< **sikäl-nä*); see Hakulinen (1979: 104). The *alla* and *yllä* sets seem to have offered a motivation for the fact that the *l*-cases acquired the meaning ‘top surface contact’ and, thus, are closely associated with the vertical dimension.³

Sekreetioteorian mukaan ulkopaikallissijojen synnyssä eräiden muotojen vartaloon kuulunut *l*-aines on siis lohjennut ja liittynyt vanhaan sijapäätteeseen. Ratkaisevaa ei ole se, onko *l*-aines itse ollut alun perin johdinta (**täkäl-nä*) vai osa vartaloa (**ül-nä*). Jos Leinon esitystä kehittelee edelleen, voisi jopa ajatella, että ulkopaikallissijojen ‘päällä’-tyyppisen merkityksen siemenenä olisivat olleet mainitut vertikaalisia merkityksiä ilmaisevat postpositiot (etenkin *ül*-vartalo), ‘luona’-tyyppinen merkitys taas olisi saattanut lähteä kehittymään ‘alueella sijaitsemista’ ilmaisevista demonstratiivikantaisista muodoista **täkäl-nä* ja **sikäl-nä*.

Tällaisten yksittäisten muotojen lisäksi on hyvä tarkastella *l*-sijojen leviämisen lähtökohtia laajemminkin. Vanhat paikallissijat jatkajineen (separatiivi > partitiivi ja lokatiivi > essiivi) ovat aiemmin taipuneet konsonanttivartaloissa (VVKS 13.2). Rätsep (1982: 4) katsoo, että konsonanttivartalot ovat iältään ainakin suomalais-volgalaisia. Häkkisen (2002: 68) mukaan taas saamen edustus puoltaa ajatusta, että varhaiskantasuomen taivutus olisi perustunut enimmäkseen vokaalivartaloihin, kun taas vanhan kirjasuomen aineistoissa konsonanttivartalot ovat erittäin yleisiä. Hänen mukaansa tämä voi viitata siihen, että konsonanttivartalot ovat kantasuomen ja suomen kielen erilliskehityksen aikana yleistyneet, mutta väistyneet sitten taas nykysuomeen tullessa.

Konsonanttivartaloissa äänneyhdistelmät *-l+nA* (adessiivin lähtökohta) ja *-l+tA* (ablatiivin lähtökohta) ovat esiintyneet mainittuja adpositioita (*ül-*, *al-*) ja adverbeja (*täkäl-nä*, *sikäl-nä*) laajemmin. Yhdistelmä on toteutunut aina, kun *l*-loppuiseen konsonanttivartaloon on liittynyt separatiivin tai

3. Aikio & Ylikoski (2016: 78) mainitsevat Leinon (1990) *l*-sijojen ‘päällä’-merkityksen syntyä koskevan semanttisen pohdinnan, jota eivät pidä uskottavana. He luonnehtivat Leinoa yhdeksi johdinteorian kannattajista. Sellainen hän ei kuitenkaan ole: Leinohan esittää, että *l*-aines lohkesi osin *al-* ja *ül*-vartaloista, joissa se ei ole johdin. Oma lähtökohtamme on yhteneväinen Leinon esittämän kanssa.

lokatiivin päätte. Nykysuomessa tämä näkyy suoraan *l*-vartaloiden partitiivimuodoissa (historiallisesti separatiivimuodoissa), esimerkiksi *puolta*, *sammalta*, *kieltä*, *nuolta*. Niissä esiintyy sellaisenaan ablatiivin päätteeseen näköinen äänneyhdistelmä *-ltA*. Suomessa esiintyy satunnaisesti myös sellaisia adessiivin funktioisia lyhyitä muotoja kuin *puolla* 'puolella', *tulla* 'tulena' (Hakulinen 1979: 84), *miellä* 'mielellä', *kiellä* 'kielellä' ja *tuulla* 'tuulella'; ks. internetistä poimimiamme esimerkkejä:

- (1) *Tällä puolla* saarta ranta oli heinikon äärellä.
- (2) On vain nöyrästi tyydyttävä olemaan *sillä puolla* jolle sattui sattumalta syntymään, vaikka kuin näyttäisi toinen puoli vihreämmältä.
- (3) Laitoin googlen kielenkääntäjän sivuille joten voit lukea sivuja sitten ihan *millä kiellä* tahansa!
- (4) Ja on helpompi suunnitella omaa ammatillista polkua, kun on saanut *omalla kiellä* tietoa esim. koulutusjärjestelmästä ja siitä, miten suomalainen työelämä...
- (5) Isäntä vaikutti olevan oikein *hyvällä tuulla*.
- (6) Kysy mieheltä, *millä miellä* hän on liikkeellä?
- (7) Puhuhitamme antavat *miellään* lisää vinkkejä kaniensa kanssa oleiluun.
- (8) Kun sinulla tai yritykselläsi on tarve työntekijälle, autan *mielläni*.

Muodosta *puolla* on esiintymiä myös vanhassa kirjasuomessa⁴ ja SMS:n esimerkeissä, joten pelkistä lipsahduksista ei liene kysymys. Agricolalla *puolla* esiintyy vain kahdesti, molemmilla kerroilla adessiivin funktiossa (ks. myös Hakulinen 1979: 81):

- (9) Ele minua poisjota / minun *poolla* peijweneni (Agr. Ps. 102:25)
- (10) Parambi on sinun elemehen sisekieduhe *silmepoolla* (Agr. Matt. 18:9)

Myöhemmät, VKS:n mainitsemat esimerkit taas ovat selvästi adessiivin funktiossa:

4. Myös muodosta *miellä* 'mielellä' löytyy esimerkkejä vanhan kirjakielen ja klassikkokirjallisuuden aineistoista: *Catumuxesans saawat he carwaalla miellä hawaita, cuinga* [...] (Saarnoja, 1700-l.), [...] *ja sentähden kirjotan minä niin kylmällä ja toivotomalla miellä* [...] (Aleksis Kivi: kirjeet, 1800-l.). *Näinpä laski iloisella miellä tulen ääress' ukko juttujaan, punaisena poski hohti vielä, harmaa oli tukka vaan* (Runeberg: Värikki Stoolin tarinoita), *Kesäpäivänä, peräti hyvällä miellä, / tapas hyttynen muurahaisen tiellä* (Uuno Kailas: Runoja). *Kestämmekö kerran vielä / Ison vihan miehen miellä?* (Eino Leino: Tähtitarha). Muodosta *tuulla* 'tuulella' ainoa löytämämme esimerkki on *Katajikko niemen päässä, liikkuu tuulla, tyynekin?* (Lönnrot: Suomen kansan arvoituksia).

- (11) [...] sentähden / että cuu jonga leweys *pohjan puolla* on ainoastans yh-dexän minuti [...] (Almanakkoja 1738)
- (12) Sentähden jos löytyisi yksi Suomalainen, tällä tahi *toisella puolla meren*, jolla oisi vara ja halu, raha-neuoillansa, auttamaan näitä kokeita, [...] (Gottlund)
- (13) jos ei myös wielä *ehto puolla* saarnatais (1761 Achrenius, VKS s.v. *ehtoapuoli*)

Myös SMS:n esimerkeissä *puolla* toimii adessiivina:

- (14) *aamupuolla* vasta läksvät pois (Hollola, SMS s.v. *aamupuoli*)
- (15) Sen Korpsoaren *päevän puolla* o sitte kalanen lahuke. (Viitasaari, SMS s.v. *lahduke*)
- (16) Siinä (myssyn) *takapuolla* ol semmoenem pyöree munkula. (Kangasniemi, SMS s.v. *munkula*)

Alvre (1991) tarkastelee viron muotoja *pool*, *poolt* ja *poole*, joista kaksi ensin mainittua ovat hänen mukaansa historiallisesti konsonanttivartaloinen lokatiivi (**põl-na*) ja separatiivi (**põl-ta*). Muodon *poole* hän katsoo illatiiviksi. Merkitykseltään *pool* ja *poolt* toimivat adessiivin ja elatiivin tehtävissä (ks. Alvre 1991; liivistä Blokland ja Inaba 2018). Muotoa *pool* (~ sm. *puolla*) Alvre nimittää kvasiadessiiviksi ja muotoa *poolt* (~ *puolta*) kvasiablatiiviksi. Alla on internetistä poimimiamme esimerkkejä suomen *puolta*-muodon kvasiablatiivisesta käytöstä.

- (17) Vähän paatilla kattelee, miltä työmaa näyttää *tältä puolta* katsottuna.
- (18) Mieheni on ulkomaalainen ja *siltä puolta* sukua ja tutuilta saa aina mitä erikoisempia muotoja nimestään kuulla.
- (19) En kysele *miltä puolta* velotetaan, ellei asiakas korttia annettaessa mainitse.

Voi ajatella, että sellaiset yhä satunnaisesti esiintyvät kvasiadessiivit kuin *puolla*, *miellä*, *kiellä* ja *tuulla*, muodoltaan partitiivisten ilmausten *puolta*, *mieltä*, *kieltä* ja *tuulta* kvasiablatiivinen käyttö, viron muodot *pool* ja *poolt* sekä muiden lähisukukielten vastaavat muodot (mm. vatjan *poola*, *poolta*, inkeroinen *poola*, karjalan *puolla*, *puolda*) tuovat nykykieliin saakka viestin ajoilta, jolloin lokatiivi- ja separatiivimuodot muodostettiin konsonanttivartaloista. Tällaisten vartaloiden *l*-aines on helposti voitu hahmottaa osaksi syntymässä olleita uusia paikallissijapäätteitä, joiden alkusysäyksenä lienevät toimineet jo mainitut kivettyneet adverbimuodot. Nykykieleen tultaessa konsonanttivartalot ovat antaneet tietä vokaalivartaloisille muodoille *puolella*, *puolelta*, *mielellä*, *mieleltä*, *tuulella*, *tuulelta* ja *kielellä*, *kieleltä*. Vokaalivartaloiset adessiivit ovat käytännössä syrjäyttäneet konsonanttivartaloiset kvasiadessiivit,

joita esiintyy enää satunnaisesti. Alvren kvasiablatiiviksi kutsuma muoto taas on kehittynyt säännönmukaiseksi partitiiviksi. Partitiivin ja ablatiivin erkaantuminen *l*-vartaloissa on voinut edetä niin, että alkujaan separatiiviset konsonanttivartalomuodot (nykysuomen *mieltä, kieltä, tuulta* ja *puolta*) on alettu ymmärtää uuden partitiivisijan toteutumiksi. Ablatiivimuodot on siten alettu muodostaa vokaalivartaloista: *mieleltä, kieleltä, tuulelta, puolelta*. Vokaalivartalaisuus on todennäköisesti saanut mallia sisäpaikallissijoilta, joita ei liene koskaan konsonanttivartaloissa taivutettukaan.⁵ Eronteolla on myös syntaktinen perusta: *puolta, kieltä, mieltä* ja *tuulta* ovat partitiivin kieliopillistuesssa kehittyneet (ensin) objektin muodoiksi, *puolelta, kieleltä, mieleltä* ja *tuulelta* taas ovat adverbiaalinen muotoja.

Vanhasta *-nA*-lokatiivista kehittynyt essiivi sitä vastoin on pysynyt osana adverbiaalisten paikallissijojen järjestelmää mutta abstraktistunut ilmaisemaan erilaisia olotiloja ja rooleja (ks. Hynönen 2016). Sen konsonanttivartalomuodolla (*l*-vartaloiden osalta siis kvasiadessiivilla) ei ole ollut tukeaan sellaista syntaktista pohjaa kuin separatiivimuodoista kehittyneillä partitiivimuodoilla. Kvasiadessiivimuodot ovat hiipuneet, kun sekä essiivi että nuorempi adessiivi on alettu muiden paikallissijojen mallin mukaan muodostaa vokaalivartaloista (*miele-nä, miele-llä*). Ajoituksen kannalta on kuitenkin mielenkiintoista, että vanhan kirjasuomen konsonanttivartaloiden luetteiloissa ei juuri mainita *l*-vartaloita, vaikka esimerkiksi *s*- ja *t*-vartaloita esiintyy runsaasti. VVKS (§ 14.3) luettelee mm. Agricolalla esiintyneitä konsonanttivartaloisia essiivimuotoja *lesne ~ lesse, ioutilasna ~ ioutilassa, walmisna ~ walmisna, autuassa, parassa, Wimeizne ~ wimeisse, kelwolissa, Colmanna, CVdhenna cuucaunna, Kymmenne* 'kymmenenä' (myös Kustaa Vaasan kirje *kymmennä*), *teruehne ~ teruenne, toorehnans* 'tuoreena(nsa)' so. raakana, *coollunna ~ coolluna, iopununna, wijatoina, saastatoina, alastoinna*. Onko *l*-vartaloisten muotojen vähyyteen syynä se, että niiden konsonanttivartaloiset *-nA*-lokatiivimuodot (kvasiadessiivit) oli jo alettu hahmottaa adessiivisijan toteutumiksi ja muodostaa ensisijaisesti vokaalivartaloista muiden paikallissijojen tapaan?

Adessiivia ja ablatiivia hankalampi selitettävä on allatiivin päätte *-lle^x*. Päätteen lopussa on ollut konsonanttiaines, joka edustuu nykyään rajageminaationa. Murteiden ja vanhan kirjasuomen todistuksen perusteella päätteen vanhempi muoto lienee ollut *-llen*, myöhemmin myös *-llek* (Hakulinen 1979: 105; Häkkinen 2002: 83). Jos ajatellaan, että allatiivin päätteen *l*-aines olisi samanlainen lohkeama *l*-vartaloista kuin edellä on kaavailtu adessiivin ja ablatiivin päätteiden olevan, jäävät avoimiksi syy *l*:n geminoitumiseen sekä

5. Sellaiset vanhan kirjakielen muodot kuin *miessä* 'miehenä' ja *walmisna* 'valmiina', ovat funktioltaan konsonanttivartaloisia essiivimuotoja, eivät inessiivejä.

allatiivin päätteeseen sisältyvän *e*-vokaalin aiheuttaja. Periaatteessa jälkimmäinen voisi itsekin olla osa *-le*-loppuisista (vokaali)vartalosta lohjennutta ainesta (*kēle-n* [*-n*-latiivi] > *kē-len*), ja tämän kehityksen tukena olisi voinut olla illatiivin **-sen*-päätteen analogia. Koska lyhyt *n*-latiivin muoto olisi ilmeisesti ollut identtinen genetiivin ja instruktiivin kanssa, se tuskin olisi kielitajussa pysynyt etenkin jälkimmäisestä erillään, sillä molempien tehtävät olisivat olleet adverbaalisia. Tämä olisi voinut tarjota lisämotivaation sekreetiolle: latiiivin (myöhemmän allatiivin) oli erotuttava genetiivi-instruktiivista.

Ei toisaalta ole varmaa, että koko ulkopaikallissijojen sarja olisi syntynyt (edes suunnilleen) samanaikaisesti. On aivan mahdollista, että allatiivin päätte on kehittynyt adessiivia ja ablatiivia myöhemmin. Tästä näkökulmasta mielenkiintoisia ovat sellaiset adverbisarjat kuin *tuolla : tuolta : tuonne, täällä : täältä : tänne, siellä : sieltä : sinne* ja *muualla : muualta : muuante*. Niissä vain *olo-* ja *erosijaiset* muodot sisältävät (nykykielen näkökulmasta) adessiivin tai ablatiivin päätte, kun taas tulosijan tehtävää toimittaa päätte *-(n)ne^x*. Hakulisen (1979: 229–230) mukaan *-nne^x* on yleisitämerensuomalainen ja sen geminaatta *-n* alkuperäinen. Huomionarvoisia ovat myös sellaiset parit kuin *kahtaalle ~ kahtaanne, toisaalle ~ toisaanne, muualle ~ muuante*, joissa *-(n)ne^x* toimii allatiivin vaihtoehtona.

Vaikka muodot *tänne* ja *sinne* adverbeina liittyvät nykykielitajussa seka-sarjaan, niitä voi morfologian kannalta ajatella *tä-* ja *si-*pronomini-vartaloiden tulosijamuotoina. Yhdessä näiden pronominiin säännönmukaisten lokatiivin (> essiivin) ja separatiivin (> partitiivin) muotojen kanssa *ne* siis muodostaisivat sarjat *tänä* ('tässä; täällä') : *tätä* ('tästä; täältä') : *tänne* ja *sinä* ('siinä; siellä') : *sitä* ('siitä; sieltä') : *sinne*. Olisiko *-nne^x* toiminut latiivipäätteenä juuri tällaisissa yksitavuisissa pronomini-vartaloissa, joissa sen lisätehtävänä (ja motivaationa olla käyttämättä lyhyttä latiivipäätettä) olisi ollut pidentää muoto kaksitavuisiksi ja samalla varmistaa erottuminen genetiivi-instruktiivista? Yksitavuisia, päätte sisältäviä pronomini-muotoja kieli näyttää muutenkin vierovan (vrt. *tämä-n* pro *tä-n, mi-n-kä* pro **min* [kuten *mi-nä, mi-tä*])?

Mainittujen sarjojen vanhojen *olo-* ja *erosijamuotojen* (esim. *tänä, tätä*) kehittyttyä muihin tehtäviin (essiiviksi ja partitiiviksi) latiiviset *-(n)ne^x*-muodot säilyivät ehkä siksi, että *-(n)ne^x*-muodoille ei kehittynyt muita funktioita. Näin *-(n)ne^x*-muodot saattoivat hahmottua osaksi ulkopaikallissijapäätteen sisältäviä adverbeja, ja syntyi sellaisia yhä eläviä sekaparadigmoja kuin *täällä : täältä : tänne* (ei **täälle*), *tuolla : tuolta : tuonne* (ei **tuolle* [jolla on toinen funktio pronominiin allatiivimuotona]) ja *siellä : sieltä : sinne* (ei **sielle*). Tällaisista sarjoista päätte *-(n)ne^x* olisi saattanut analogisesti levitä myös konsonantivartaloihin perustuvaan substantiivintaivutukseen, jossa se olisi sitten *l*-vartaloiden yhteydessä hahmotettu osaksi uusien *l*-sijojen sarjaa:

**kēl-nä* > *(*kē*)-*lnä* > -*llä*

**kēl-tä* > *(*kē*)-*ltä*

**kēl-ne^x* > *(*kē*)-*lne^x* > -*lle^x*

Esitämme nämä pohdinnat allatiivin mahdollisesta syntyhistoriasta kuitenkin varovasti, sillä päätteen *-(n)ne^x* käytöstä nominintaivutuksessa (pronomini-vartaloiden ulkopuolella) ei liene näyttöä. Äänteellisesti kehityskulku olisi silti yksinkertainen, ja sen avulla selittyisivät niin allatiivin päätteen *l*-gemaatta (assimilaatio *ln* > *ll* kuten adessiivissäkin), *-e*-vokaali kuin loppukonsonantti-kin. Toinen mahdollinen kehityskulku on se, että päatekonsonantin analoginen muutos olisi tapahtunut jo mainituissa adverbisarjoissa: jos aluksi oli esimerkiksi sarja *muualla* : *muualta* : *muuanne^x*, niin tulosija olisi mukautunut myös *l*:lliseksi > *muualle^x*.⁶ Tällöin päate *-lle^x* olisi ollut jo adverbisarjoissa valmiina tarjolla leviämään substantiivitaivutukseen. Aivan mahdollinen on kuitenkin myös edellä lyhyesti luonnostelemamme analoginen lohkeamakehitys *-n*-latiivista (*kēle-n* [lat.] > *kē-len*).

5. Sijajärjestelmän semanttinen kokonaiskuva

Sijajärjestelmää on syytä tarkastella myös kokonaisuutena semanttiselta kannalta. Tilanteessa, johon uudet *l*-sijat kehittyivät (varhaiskantasuomen jälkeen), ovat kielessä olleet olemassa jo vanhat paikallissijat lokatiivi, separatiivi ja latiivi sekä nuoremmat *s*-sijat inessiivi, elatiivi ja illatiivi. Separatiivi oli kieliopillistumassa kohti partitiivin tehtäviä (ks. Grünthal 2023b).

Sekreetioteorian mukaan ulkopaikallissijat kehittyivät suoraan eräistä vanhojen paikallissijojen esiintymistä, ensin ehkä muutamista adverbeista ja sitten laajemmin *l*-konsonanttivartaloista. Siksi olisi todennäköistä, että vanhojen paikallissijojen tuolloiset tehtävät ainakin osittain periytyivät sellaisinaan uusille *l*-sijoille. Jo tätä aiemmin vanhoille sijoille oli täytynyt muodostua merkitysoppositioita niitä nuorempien *s*-sijojen (inessiivi, elatiivi ja illatiivi) kanssa.

Jos ajatellaan, että *s*-sijat olivat alkaneet ilmaista laajassa mielessä ”sisäsijainteja” (ks. Ylikoski 2016: 57), on aivan mahdollista, että vanhoilla lokatiivilla, separatiivilla ja latiivilla ilmaistaviksi jäi muita topologistyyppisiä merkityksiä, kuten juuri ’päällä’, ’luona’, ’lähellä’, ’alueella’ oleminen eli laajassa mielessä ”ulkosijainnit”. Vanhoilla sijoilla oli lisäksi todennäköisesti jo varhaiskantasuomessa myös abstraktimpia, ei-spatiaalisia merkitystehtäviä esimerkiksi ajan ja olotilan ilmauksissa, joista jälkimmäinen jäikin myöhemmin essiivin päatehtäväksi. Ainakin osa näistä on sekreetioteorian mukaisessa kehityskulussa voinut periytyä suoraan uusille *l*-sijoille.

6. Kiiitämme tästä huomiosta artikkelimme nimetöntä arvioitsijaa.

Myöhemmin vanhat sijat ovat tunnetusti kieliopillistuneet niin, että separatiivista on kehittynyt partitiivi (tuoreita kuvauksia kehityksestä ovat Larjavaara 2019 ja Grünthal 2023b) ja lokatiivista essiivi, jota nykyään voi pitää abstraktina paikallissijana (Hynönen 2016). Kun separatiivi paikallissijan tehtävissään alkoi korvautua (vokaalivartaloisella) ablatiivilla, sen kieliopillistuneita käyttöjä suojausi mitä ilmeisimmin syntaksi: uusi partitiivi hahmottui eri sijaksi kuin nuori ablatiivi. Essiivin osalta rajanteko adessiiviin perustui enemmän semantiikkaan: essiivi (< vanha lokatiivi) korvautui adessiivilla spatiaalisissa ja osin abstrakteissa tehtävissään, mutta (väliaikaisen) olotilan ja roolin ilmauksena se säilytti asemansa (ks. Hynönen 2016). Tälläkin tehtävällä on myös syntaktista perustaa: nykyään essiivi on ennen kaikkea predikatiivi-adverbiaalin sija, ja sen tehtävänä on ilmaista muun tarkoitteen rooli tai ominaisuus, ei sijaintipaikkaa. Predikatiiviadverbiaalina essiivi ei myöskään yleensä viittaa tarkoitteeseen. Myös ajan ilmaisijana essiivi on korvautunut adessiivilla vain osittain (*päivällä, syksyllä* vs. *maanantaina, jouluna, viime syksynä*).

Vanhon paikallissijojen pohjalta muodostuneille *l*-sijoille voisi näin ajatella suoraan siirtyneen vanhojen sijojen spatiaalisia ("ulkosijainnin" ilmaisemisen) tehtäviä sekä eräitä ei-spatiaalisia tehtäviä (aika ja olotila). Tämä kehityskulku selittäisi, miksi suhteellisen nuoret *l*-sijat ovat ehtineet omaksua niin runsaasti muita kuin spatiaalisia tehtäviä. Ainakin nykysuomen ja viron ulkopaikallissijojen tehtäväkenttä vaikuttaa vähemmän vahvasti spatiaaliin merkityksiin keskittyvältä (vrt. Laaksonen 2000; Karrimaa 2011) kuin niitä vanhempien *s*-sijojen, vaikka jälkimmäisillä olisi periaatteessa ollut enemmän aikaa kehittää abstrakteja tehtäviä.

Erityisesti essiivin ja adessiivin vertailu tarjoaa mielenkiintoisia paralleleja: molemmat ilmaisevat aikaa (*illalla* vs. *tänä iltana, kesällä* vs. *viime kesänä*; vastaavia pareja on myös esim. liivissä), olotilaa (*pitkänään* vs. *pitkällään, oikoisenaan* vs. *oikoisellaan*) ja välinettä (*maksoin euroina ~ euroilla ~ euroissa*; Hynönen 2016). Essiivin ja adessiivin käyttö kietoutuu yhteen mielenkiintoisella tavalla, jota edustavat myös niiden yhteiskäytöt, kuten edellä esimerkissä (9) tai Agricolaalta tavatussa ilmauksessa *wimeijsse domio peijwelle*, jossa adessiivimuodolla on essiivinen attribuutti.

Kun uudet *l*-sijat korvasivat vanhat paikallissijat spatiaalisella merkitysalueella, essiivin produktiivinen käyttöala kaventui ominaisuuden ilmaisemiseen, ja se ymmärrettiin eri sijaksi kuin nuorempi adessiivi. Konsonanttivartaloiset kvasiadessiivimuodot ymmärrettiin viimein adessiivin, ei essiivin toteutumiksi, ja ne korvautuivat vokaalivartaloisilla. Spatiaalisessa käytössä essiivi säilyi vain muutamissa kivettyneissä ilmauksissa (*kotona, takana*), kuitenkin systemaattisimmin komparatiivimuotoisissa adverbeissa (*taaempana, edempänä, lähempänä, kauempana, tuonnempana, rannempana*; ks. Hynönen 2016: 54). Mahdollinen syy tähän voisi olla se, että

komparaatio koskee sanaluokista ennen kaikkea adjektiiveja, jotka taas ovat ominaisuuksia predikoivina ilmauksina essiivin keskeistä käyttöalaa (vrt. *Hän tuli kauniina* ~ **kauniilla* ~ *entistä kauniimpana* ~ **kauniimmalla*; *Mökki on rannempänä* ~ ?*rannemmalla*). Komparatiivirakenne olisi näin saattanut suojella *-nA*-lokatiivipäätettä adessiivilla korvautumiselta myös silloin, kun ilmaistavana on spatiaalinen merkitys.

6. Lopuksi

Olemme edellä luonnostelleet sekreetioon perustuvaa teoriaa ulkopaikallissijojen synnystä. Teorian mukaan ulkopaikallissijapäätteiden *l*-aineksen lähtökohtana on lohkeama *l*-vartaloista, alkujaan ilmeisesti *ül*-adpositioista (ilman affiksaatioteorian mukaista affiksoitumiskehitystä) sekä demonstratiivisista johdoksista *täällä* (< **täkä-l-nä*), *siellä* (< **sikä-l-nä*). Sittemmin etenkin adessiivin ja ablatiivin kehitys lienee saanut lisäpontta *l*-konsonanttivartaloista. Jäänteitä tästä on yhä nähtävissä ns. kvasiadessiiveissa (*puolla*, *miellä*, *kiellä*), jollaisia esiintyy reliikkeinä useissa itämerensuomalaisissa kielissä, ja *l*-vartaloiden partitiivimuotojen kvasiablatiivisissa käytöissä (*tältä puolta*).

Allatiivin päätteen tausta on epäselvempi, ja pääte saattaa olla nuorempaa perua kuin adessiivi ja ablatiivi. Yksi mahdollisuus on, että demonstratiivisten adverbien latiivinen *-nne^x*-pääte (*sinne*, *tänne*, *tuonne*) olisi levinnyt analogisesti substantiivien *l*-vartaloihin ja antanut lähtökohdan allatiivin päätteen synnylle. Semanttisesta näkökulmasta nykyitämerensuomalaisten *l*-sijojen käyttöala ja merkitysten kirjo on niin laaja ja siinä määrin abstrahoitunut, että sen lienee luontevinta ajatella ainakin osin periytyneen jo vanhoilta paikallissijoilta.

Lähteet

- Luobbal Sámmol Sámmol Ánte (Ante Aikio). 2022. Proto-Uralic. Teoksessa Bakró-Nagy, Marianne & Laakso, Johanna & Skribnik, Elena (toim.), *The Oxford guide to the Uralic languages*, 3–27. Oxford: Oxford University Press. <<https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0001>>
- Aikio, Ante & Ylikoski, Jussi. 2016. The origin of the Finnic *l*-cases. *Fenno-Ugrica Suecana* 15. 59–158. <https://www.su.se/polopoly_fs/1.356091.1510165707!/menu/standard/file/FUS2016-15_fullissue_draft_20171029.pdf>
- Alvre, Paul. 1991. Mis kändes olid/on sõnad *pool*, *poolt*, *poole*? *Keel ja Kirjandus* XXXIV(3). 158–162.

- Alhoniemi, Alho. 1979. Suomen kielen *l*- ja *s*-sijojen oppositiosta. Teoksessa Häkkinen, Kaisa & Kallio, Jussi & Kytömäki, Leena (toim.), *Sanomia: Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979* (Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9), 89–105. Turku: Turun yliopisto.
- Blokland, Rogier & Inaba, Nobufumi. 2018. The *l*-cases in Courland Livonian. *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri = Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* 9(2). 147–164.
<<https://doi.org/10.12697/jeful.2018.9.2.07>>
- Budenz, József. 1886. Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. Első rész: Az ugor nyelvek szóképzése II. Névszóképzés. *Nyelvtudományi Közlemények* 20. 401–474.
- Grünthal, Riho. 2003. *Finnic adpositions and cases in change* (Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 244). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. (Väitöskirja.)
- Grünthal, Riho. 2023a. The Finnic languages. Teoksessa Abondolo, Daniel & Valijärvi, Riitta-Liisa (toim.), *The Uralic languages* (2. painos), 433–480. London: Routledge.
- Grünthal, Riho. 2023b. Diachronic bottlenecks of the Uralic (ablative-)partitive. *Linguistic Variation* 23(1). 124–156.
<<https://doi.org/10.1075/lv.21003.gru>>
- Hakulinen, Lauri. 1979. *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- Haspelmath, Martin. 1995. The growth of affixes in morphological reanalysis. *Yearbook of Morphology* 1994. 1–29.
<https://doi.org/10.1007/978-94-017-3714-2_1>
- Heine, Bernd. 1996. *Possession: Cognitive sources, forces, and grammaticalization* (Cambridge Studies in Linguistics 83). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hynönen, Emmi. 2016. *Suomen essiivi* (Annales Universitatis Turkuensis C 425). Turku: Turun yliopisto. (Väitöskirja.)
<<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6563-2>>
- Häkkinen, Kaisa. 2002. *Suomen kielen historia 1: Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa* (Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 69). Turku: Turun yliopisto.
- Karrimaa, Anu. 2011. *Suomen kielen allatiivin käyttö ja käytön laajentuminen*. Tampere: Tampereen yliopisto. (Pro gradu -tutkielma.)
<<https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21884>>
- Laaksonen, Heli. 2000. *Adessiivi suomessa ja virossa: Funktiot, frekvenssit, yhtäläisyydet, erot, vastineet*. Turku: Turun yliopisto. (Pro gradu -tutkielma.)
- Larjavaara, Matti. 2019. *Partitiivin valinta* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1455). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Leino, Pentti. 1990. Spatial relations in Finnish: A cognitive perspective. Teoksessa Almqvist, Ingrid & Cederholm, Per-Erik & Lainio, Jarmo (toim.), *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt: Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990* (Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 6), 117–152. Stockholm: Stockholm University.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina. 2001. *Sarjoja: Nykysuomen paikallissijaiset olo-tilanilmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 817). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. (Väitöskirja.)
- Rätsep, Huno. 1982. *Eesti keele ajalooline morfoloogia I*. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.
- Setälä, Emil Nestor. 1890. *Yhteissuomalaisten klusiilien historia: Luku yhteissuomalaisesta äännehistoriasta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. 2012– [1985]. (*a-nihteä*.) (Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30.) URN:NBN:fi:kotus-201110. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 7.6.2023. <<https://kaino.kotus.fi/sms/>> (Luettu 15.6.2023.)
- VKS = *Vanhan kirjasuomen sanakirja*. 2014– [1985]. (*a-poisotto*.) (Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 38.) URN:NBN:fi:kotus-201435. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 25.11.2022. <<https://kaino.kotus.fi/vks/>> (Luettu 15.6.2023.)
- VVKS = *Virtuaalinen vanha kirjasuomi*. Verkkosivusto. Sisällön tuottanut Pirkko Forsman Svensson. <<https://vvks.it.helsinki.fi/>> (Luettu 3.6.2023.)
- Ylikoski, Jussi. 2016. The origins of the western Uralic *s*-cases revisited: historiographical, functional-typological and Samoyedic perspectives. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 63. 6–78. <<https://doi.org/10.33339/fuf.86120>>